

Edebiyat Tetkikleri

Ahmed Haşim ve
edebiyatımızdaki yeri

Yazan:

Mustafa Baydar

Türk edebiyatına en sıcak, en büyüğü ve en duygulu şiir örnekleri veren Haşimi 1933 yılının haziran başlarında kaybetmiştik.

48 yaş gibi hayatının en verimli ve olgun çağında aramızdan ayrılan Haşim, bıraktığı sayısı az, fakat ateş dolu, iksir ve büyü dolu bir kaç şi'ri ile edebiyet ülkesinde kendisine mutena bir taht kurmuş bahtlı şairlerdendir.

Haşim, poésie pure (saf şiir) in peşinde koştu. Ona göre şiir, her türlü günlük meselelerin dışında kalmalı, sadece güzelin ve büyüünün yolunda yürümeli idi. Haşim, mısraları her çeşid lüzumsuz ve fazla yüklerden kurtararak, onları her türlü fuzulî örtülerden sıyrarak bize şi'rin özünü damla damla bir esans gibi sunmağa çalıştı.

***

1885 te Bağdadda doğan Haşim, 12 yaşında İstanbula geldi ve bir daha dönmedi. Onu 12-13 yaşlarında Galatasaray lisesinde görüyoruz. Mekteb arkadaşları Hamdullah Suphi, Abdülhak Şinasi ve İzzet Melihti. Güçlükle sınıf geçen Haşimin, diplomasında edebiyat derslerinin hepsinden iyiye yakın, fen derslerinden de orta derecede not aldığı görülür.

Meşrutiyetten sonra, Abdurrahman Şeref Beyin Maarif Nezareti esnasında 1500 kuruş maaşla İzmir lisesi fransızca öğretmenliğine tayin olundu. Burada Yakub Kadri ile tanıştılar. 1908 den Balkan harbine kadar geçen zaman onun en verimli devresidir. «Şi'r-i Kâin» lerin bir kısmını, «Göl saatleri» ni hep o sıralarda yazdı. Edebî hayatının ikinci merhalesi «Şebab» mecmuasında çıkan «Merdiven» şi'ri ile başladı.

Harb patlayınca yedek subay olarak Çanakkaleye gitti. 6 yaşında annesini kaybeden Haşim, İstanbula dönüşünde babasını da ölmüş buldu. 1919 da Güzel Sanatlar Akademisine estetik hocası oldu. Bu vazifesi ölümüne kadar devam etti.

Haşim, 1925 te Namık İsmail ile birlikte Parise gitti. Orada «Mercure de France» da Türk edebiyatı hakkında takdirler kazanan bir makale yazdı. 1928 de ikinci Paris seyahatini yaptı.

Haşimin son yazısı Mülkiye mecmuasında «yemek» başlığı ile çıkmıştır. 1932 yazında böbreklerinden rahatsızlandı. Bunun üzerine kendisini Alman hastanesine

kaldırdılar. Bir aralık evine döndü ve sonunda doktorların tavsiyesi üzerine Frankfurt'ta Dr. Volhard'ın hastanesine gitti. İstanbula döndükten sonra Frankfurt gezisinin notlarını «Frankfurt seyahatnamesi» adı ile bir kitapta topladı.

Haşimin son gecesi çok ızdırablı ve hüzünlü oldu. O gece artık böbrekleri çalışmıyordu. 4 haziran 1933... saat 14 ü 55 gece yarı baygın, uzandığı yatağından kalkmak istedi. Terliğini giydirmek isteyenlere: «Bırakın şu münasebetsizliği» diye bağırda... ve sonra ansızın, yarı vücudu ve başı yatakta ve ayakları yerde olmak üzere yatağa düştü ve son nefesini verdi. Onu «Eyüb» ün Halice bakan bir sırtına gömdüler.

***

Mekteb arkadaşlarının anlatıklarına göre Haşim, zayıf ve çelimsiz bir vücut üzerinde iri ve ürkek bir baş taşırdı. Top peşinden koşan arkadaşları üstüne yürüdükçe o, gölgelere, karanlıklara sığınmıyordu. O. Wilde: «Hayat kaybettikçe sanat kazanır» der. İşte Haşim o zaman kaybettiklerini tahayyülle, rüya ile bulmağa çalışıyordu. Onda, gündüz dahi bu rüya görme hali, hayatının sonuna kadar devam edecektir.

Haşim, edebiyatımızda sembolizmin belki de biricik ve en büyük yaratıcısı olmuştur. Fransada 1890-1900 yılları arasında bilhassa kendini gösteren bu edebî akım (cerayan) Baudelaire, Verlaine, Rimbaud ve Mallarme'nin şahsında en büyük temsilcilerini bulmuştu. Sembolizm şairler, rüya ve dekorlar içinde ömürlerini melankolisini duyurmaya çalıştılar. Haşim, Hayat mecmuasının 26 ncı sayısında Mallarme'den bahseden bir yazısında sembolizm ve onun şiir anlayışı etrafında şunları söylediler:

«Mallarme'ye göre şiir, ahenk ve timsal ile ebedî bir fikri ifade eden bir nağmedir. Binaenaleyh, şiir yalnız, derünlü bir teheyhüdü mahsulü olan manzumelere denebilir. Tasvir, tâlim ve hitabet şiirleri, ancak nesrin birer mütereddişleridir. Zamanın vakayinini kaydetmekle muvazzaf olan muharirler hiç bir karabati olmıyan şair, zaman ve mekân hâricindedir.

Mallarme'den evvel şi'rin muhatabı, kari'in zekâsı idi. Mallarme, buna kari'in ruh ve âsabını ikame etti. Tahta bir levha gibi, ancak kuvvetli vuruşa ses çıkararak zekâyı kıyasen ruh, ince tellerden yapılmış hava bir rubaptır.

Bu şi'rin en çok muaheze edilen kusuru, bazan büsbütün kapanıp anlaşılmasında idi. Fakat, ruh muntakalarında dolayan bir şiir için bazan gayri kabili nütuz bir zulmete düşmek kadar tabii ne olabilir.

Mallarme'nin estetiği sanatkâra his ve hayal âleminde hududsuz bir istiklâl vermiştir. Binaenaleyh sembolizmin en doğru tarifi (sanatta, şahsiyet ve hususiyetin, itibariyata galebesi) olmalıdır.»

Haşime göre, «mana araştırmak için şi'ri deşmek, terennümü yaz gecelerinin yıldızlarını râşe içinde bırakan hakir kuşu eti için öldürmekten farkısızdır.» Meselâ: «Zannetme ki güldür ne de lâle»

Mısraını mantık ve sentaks ölçüsüne vuralım ve aynı minval üzere bunu şu söze uygulayalım: «Zannetme ki ekmeçtir ne de peynir»

Ne kadar bozuk bir söz dizanı değil mi? Fakat bu bozuk kelime sıralanışı, Haşimin duygulu ve sihirli kelimeleri ile bir mısra olunca pek çok mantıklı ve kaide- li mısralarla kıyaslanamayacak kadar yükseklerle çıkıyor ve saf şi'rin etrafa rayiha saçan özlü bir cevherli oluyor. Onun kelimelerinde âdeta ruhları sarsan ve elektrikleyen bir nâkiliyet vardır. Şu halde Haşimin mısralarında belki de vezne, kaldeye ve türkçeve hâkimiyet yok, fakat şi're tam bir hâkimiyet var.

Şiir, ne şekil, ne de vezindir. Şiir, bunların çok üstünde, tarif edilemeyen, ele avuca sığmayan, kaidesi tam bir kat'iyetle tesbit edilemeyen, fakat bütün bu söylediklerimize hâkim bir cevherdir.

Sanatkâr daima yeninin ve orijinalin peşindedir. Gerçek ve büyüyük sanatkâr, eseri daima yeni ve taze kalan insandır. İşte Haşim'de az çok bu hassayı görüyoruz. «Piyale», «Karanfil», «Merdiven», «Bir günün sonunda arzu», «Bahçe»...

Bu şiirler, her zaman taze, her zaman yeni, her zaman büyüük. Savrulmada gül şimdi havada Gün doğmada bir başka ziyada

***

Bize bir zevk-i tahattur kaldı
Bu sönen, gölgelenen dünyada

***

Bu bir İhsan-ı hâfidir ki ruha
dolmakta
Kızıl havaları seyret ki akşam
olmakta.

***

Haşim gerçekten büyük bir şair di. Onun şerhden ziyade şuur altından doğan, duygulu ve sanatkâr mızacından sublimation (ulvileşme) yolu ile süzülerek mısralaşan şiirleri, edebiyatımızın en zarif bir köşesini süslemektedir.

«Baki kalan bu kubbede bir hoş
sade iniş»

Bize Haşimden yalnız hoş bir sada değil, solmayan bir renk, tükenmeyen bir tad ve lezzet kaldı.

